

קונטרס טעם זקנים

שיחות התחזקות בעבודת השם
ע"ד הסלולה של
רביה"ק מוהר"ן מברסלב זי"ע
מאת הרה"ח
ר' לוי יצחק בענדער ז"ל
מתוכל בסיפורי עובדות מאנ"ש מדורות הקודמים
מתורגם ללשון הקודש

סו

מכון
טעם
זקנים
שיחתי ש"פ
רב' לוי יצחק בנדור ז"ל

תוכן השיעור

חיי מוהר"ן

'השומר אמת לעולם'

לולא המחלוקת על הרבי...

עבודה שאין לשער ואין לתאר

הרב המתנגד

הורה להביא כסא לרבי

שְׁטָעַם באמת טעם ארץ ישראל

הנסיעה לזטיפולי

נסיעתו לברסלב דרך אומאן

לרוקן את המח

אם לא רבי נתן...

ציוה 'לא לצחוק'

מושכים לי בשולי בגדי

המח של הרבי - הפה של רבי נתן

'והסתכל בי הרבה'

עד אפיסת הכוחות

מדוע אנחנו יושבים כאן?

רבי כזה ותלמיד כזה

הערות והארות מתקבלות
בחיפץ לב, נא להתקשר אל:

יוסף מענדל האָס

מאנסי ארה"ב

1-845-200-0443

(ארה"ק: 072-257-3456)

כל הזכויות שמורות

קונטרס זה הינו תרגום של
קונטרס קנ"ז באידיש

לקבלת הקונטרס וכן
ההקלטה (MP3) של השיעור,
יש לפנות דרך האימייל:
Rlyb148@Gmail.Com

כדי ליטול חלק בהוצאות
העתקת הטייפס ולהרפיסם,
וכמורכן כדי לקבל את
הקונטרסים דרך הדואר (בכל
שבועיים) במחיר חודשי של \$30
יש להתקשר:
(+1) 845-323-9216

ניתן להאזין לכל השיחות
שי"ל על-ידינו:

בקו 'מערכת ברסלב'

ארה"ק: 02.560.7387

ארה"ב: 646.585.2985

ענגלאנד: 0330.390.0487

בעלגיע: 03.808.1775

הילולת רבינו

חנה"מ סוכות - ח"י תשרי - משנות התש"ל

חיי מוהר"ן

היום נדבר אודות הסתלקותו של הרבי. נדבר מעט מ'חיי מוהר"ן' של הרבי. רבי נתן קרא לספרו של הרבי "חיי מוהר"ן" - על שם שהרבי חי 'חיים שלמים'! ואילו לספרו קרא בשם "ימי נתן". אנו מכנים את הספר "ימי מוהרנ"ת", אולם רבי נתן קרא לו 'ימי נתן', שאצלו היו רק 'ימים'.

הרבי מספר הרי במעשה מ'זבוב ועכביש'² כיצד נשמתו באה לעולם. הרבי מספר שם: "ונתנמנם על הספר וחלם לו, שהיה בידו אבן טוב שקורין דומיט, והיה מסתפל בו, והיו יוצאים ממנו גזמות אנשים, והשליך מידו הדומיט. והדרך אצל המלכים, שתולה על-גביהם הפאטרעט שלו ועל-גבי הפאטרעט תולה הכתר. והיו אותן

¹ עיין הקדמת קונטרס 'אמונת עתיר': הנה נודע בין אנשי שלומנו מה שדבר פעם אחת מורנו, הרב הקדוש רבי נתן, זכר צדיק וקדוש לברכה, אודות אשר על הספר חיי מוהר"ן, אשר בו מספר מחייו הקדושים של אדוננו מורנו ורבינו הקדוש, הרב רבי נחמן, זכר צדיק וקדוש לברכה, יחס השם "חיים", ועל הספר ימי מוהרנ"ת, אשר בו מספר מהעתים אשר עברו עליו בעצמו, יחס השם "ימים". ואמר מורנו הרב רבי נתן, זכר צדיק לברכה, על זה, כי אדוננו מורנו ורבינו הקדוש זכה באמת לחיות בכל פעם חיים חדשים בהשגות נוראות ונפלאות של התורה הקדושה, אשר הם עקר החיים, כמו שכתוב: (דברים ל, כ): "כי הוא חיה", וכאשר פעם אחת התפאר בעצמו ואמר: (הקד' חיי"מ, ושם בסימן ח, ת) "אני חיתי היום חיים, שלא חיתי עדין מעולם חיים כאלה"; ועל כן לספורי חיי הקדושים נאה להם באמת ליחס השם "חיים"; אבל אנכי, אשר אין לי לינק ולשאב שפע ולקבל חיות, כי אם על ידי אדוננו מורנו ורבינו הקדוש, אשר הוא חיי וארך ימי, המשפיע עלי בכל עת חכמה ובינה ודעת, ורק על ידו זכיתי בכחו הגדול לשמר ולקדש את ימי לחיות ימים טובים וקדושים בעבודתו יתברך, על כן השם "ימים" נאה ליחס על ספרי, אשר אספר בו מהעתים אשר עברו עלי.

² מעשה ז' מספה"ק סיפורי מעשיות.

הַאֲנָשִׁים הַיּוֹצֵאִין מִן הַדּוֹמִיט לִקְחִין אֶת הַפֶּאֶטְרֵעַט, וְחִתְּכוּ אֶת רֵאשׁוֹ, וְאַחֲר־כֵּן לִקְחוּ אֶת הַכֶּתֶר וְהִשְׁלִיכוּ לְתוֹךְ הַרְפֵּשׁ (כֹּל זֶה חֵלֶם לוֹ). וְהָיוּ אוֹתָן הַאֲנָשִׁים רָצִים אֵלָיו לְהַרְגוֹ".

נו, אנשי שלומינו מבארים, שהצדיק האמת הוא שורש כלל 'נשמות ישראל'. הרבי אומר בתורה 'תקעו ממשלה', "וַיִּשֶׁת עֲלֵיהֶם תִּבְל", שגם הם (- הצדיקים) 'מקומו של עולם'. היינו, שכלל הנשמות היוצאות מהדומיט, כלל נשמות ישראל, כולם עומדים על המלך ומבקשים להורגו, הם משליכים את הכתר לתוך הרפשי; אלא מאי, אעפ"כ השם יתברך מרחם, ומעמיד שומר שישמור על הצדיק האמת, והשומר הזה שומר על ה'אמת' של הצדיק האמת, שאמיתתו לא תאבד לגמרי.

'השומר אמת לעולם'

רבי נתן המשיל פעם משל על הפסוק "הַשׁוֹמֵר אֶמֶת לְעוֹלָם" כלפי עניינו של הרבי, נדבר קצת מהמשל. [אנשי שלומינו היו אומרים, שכשמדברים דיבור מהרבי, אפילו אם כבר שמעו אותו, זה גם טוב מאד; הדבר דומה לגלילת הספרים לבל יתעפשו; מי ששמע פעם את הדיבור, ישמע אותו שוב]. אמר רבי נתן כך, הוא המשיל משל: מנהג הפריצים שהם נוסעים על המדינות וקונים 'גרעין' - מין צמח, ומביאים את הגרעין ששווייו הון רב, שותלים אותו ב'עציץ' יקר מאד, מניחים את הגרעין בתוך העציץ, כדי שברבות הימים יצמח שם פרח יפה ונאה עד מאד.

^ג ליקוטי מוהר"ן תניינא סי' א', אות י"ד, וז"ש: ומי שאוּחַז בְּבַחֲיַנַת כְּסֵא הַכְּבוֹד, בְּבַחֲיַנַת שְׂרָשֵׁי הַנְּשָׁמוֹת, הוּא גַם כֵּן בְּחִינַת מְקוֹמוֹ שֶׁל עוֹלָם, בְּבַחֲיַנַת (שְׁמוּאֵל א ב): "וְכִסֵּא כְבוֹד יִנְחִילֶם, כִּי לֵה' מְצוּקֵי אֶרֶץ וַיִּשֶׁת עֲלֵיהֶם תִּבְל". דְּהֵינּוּ עַל יְדֵי בְּחִינַת כְּסֵא הַכְּבוֹד, שְׂרָשֵׁי הַנְּשָׁמוֹת, עַל יְדֵי זֶה הוּא מְקוֹמוֹ שֶׁל עוֹלָם, בְּחִינַת: וַיִּשֶׁת עֲלֵיהֶם תִּבְל'.

^ד עיין 'כוכבי אור' 'חכמה ובינה' אות מ"ב מה שמביא בשם זוה"ק בראשית דף כ"ח ע"א: ובגין דא משה לא מית, ואדם אתקרי איהו, ובגינה אתמר בגלותא בתראה וְלֹאֲדָם לֹא מְצָא עֶזְרָא אֱלֵא כְּלָהּ: כְּנַגְדוֹ'.

^ה עיין משניות ב"מ פ"ב מ"ח.

^י עיין שיש"ק (חדש) ח"ב, אות רע"ו; גם עיין 'כוכבי אור' - סיפורים נפלאים; גם עיין 'מכתבי ר' נתן בר"י מאור ליום ד' בשלח תרמ"ב: וכבר אמר אדמו"ר מוהרנ"ת צוק"ל, כשגבר עליו המחלוקת מאד החיה עצמו בזה הפסוק "השומר אמת לעולם", שהשי"ת בעצמו שומר האמת לעולם.

אולם זה ה'גרעין' מוכרח להתבלות, אין מנוס, הוא מוכרח להתבלות בעפר, ומהגידים צומח פרח חדש, עץ חדש. הפריצים חוששים שעד שה'גרעין' יצמח, בינתיים יבוא איזה עוף יאכל את הגרעין ולא ישאר ממנו מאומה. אשר על כן מעמידים הפריצים שומר - הלא יש להם כסף די והותר - שהשומר יעמוד וישגיח כל העת על הגרעין לבל יילך לאיבוד עד יציין ויצמח פרח יפה נאה.

זה הפירוש "השומר אמת לעולם"; על אמיתת האמת של הצדיק האמת אורבים מאד, רוצים לעקרו, רוצים לבטלו, חולקים עליו; לכן הקב"ה בעצמו 'שומר' על ה'אמת', השם יתברך בעצמו שומר על האמת לבל תאבד חלילה.

ממילא, מאחר והקב"ה שומר עליו - הלא על השם יתברך נאמר: "הִנֵּה לֹא יָנוּם וְלֹא יִישָׁן שׁוֹמֵר יִשְׂרָאֵל"; הוא 'שומר ישראל' ואין רגע אחד ששמירתו נפסקת! חלילה אם רגע אחד תפסק שמירתו של הקב"ה, אין עולם.

ה'שומר' הוא רק השם יתברך בעצמו שהוא 'שומר' לעד, הוא שומר על 'האמת לאמיתו' של הצדיק האמת. קמים עליו הרבה חולקים ושונאים, הרבה רוצים לעקרו ולבטלו; אך, על 'האמת לאמיתו' עומד השומר האמיתי ושומר עליו.

אמנם הוא נתבלה בעפר, אולם כל זה רק עדי יצמח ויציין הפרח האמיתי שצריך לצמוח^ד.

בתורה ס"ו אומר שם הרבי^ה: "עיקר גדולתינו ותפארתינו" - עיקר גדולתינו ותפארתנו, "יידעו לעתיד לבוא!".

^ד תהלים קכא, ד.

^ה עיין חיי מוהר"ן אות קס"ד, במכתב שכתב רביז"ל לאחיו הרב ר' יחיאל ז"ל: כמו שאי אפשר לכל מיני ירעונים לבוא לתכלית גדולם אלא עד שנותנין מתחלה הגרעין בעפר ואחר כך הגרעין נתבלה ואחר בלותו יפרח ויציץ ונעשה אילן גדול, כן הדבר הזה שעל ידי זה שמשפילין אותך עד עפר, על ידי זה תתגדל ותציץ ותפרח בעולם.

^ו אות ג': עקר גדלתנו ותפארתנו יתגלה לעתיד לבוא, שאז ידעו ויראו הכל את גדלתנו. כי אז יראו הכל את גדלת ותפארת הצדיקים והכשרים, אשריהם אשרי חלקם!

עיקר עניינו של הרבי, החן והיופי שבעניינו של הרבי, יתגלה לעתיד לבוא, זה יידעו לעתיד.

בינתיים יש כאלו שרוצים לעקרו לגמרי; אולם זוהי התחזקות עצומה ש'השומר אמת לעולם', השם יתברך בעצמו 'שומר' לבל יוכלו לעקרו לגמרי.

לולא המחלוקת על הרבי...

מספר שם הרבי (במעשה הנ"ל): "וְרָאָה שְׁהָיוּ מוֹלִיכִין הַנְּשָׁמָה שְׁלוֹ דְרָדָּה כָּל הָעוֹלָמוֹת.. פְּתוּךְ כַּף פָּא אַחַד וְרִץ וְצָעַק: רַבּוֹנוּ שְׁל עוֹלָם! שְׁמַע תְּפִלָּתִי. אִם זֶה יְבוֹא לְעוֹלָם, מַה לִּי לַעֲשׂוֹת עוֹד, וְעַל מַה פְּרָאֲתָנִי? וְזֶה הָיָה הֵם"מ". שכן לרבי יש מין כח כזה - -

רבי נתן כותב: "ולולא שְׁהִתְנַבֵּר הַקְטָרוֹג עַל הָעוֹלָם עַד שְׁלֹא הָיָה הָעוֹלָם פְּרָאִי לִינְק מֵאוֹר כְּזֶה וְעַמֵּד וּגְנָזוּ, הָיָה נִתְגַּלָּה גְדֻלָּתוֹ בְּעוֹלָם וְהָיָה מַחְזִיר כָּל הָעוֹלָם אֵלָיו יתְבַרֵךְ!"!

מי הם 'כל העולם'? כל העולם אלו 'האנשים המופלגים במעלה' ו'האנשים הפחותים במעלה'. הרבי - הצדיק האמת - יכול להראות ל'גדולים במעלה' שעדיין

⁹ עיין 'ליקוטי הלכות' הל' שבועות ה"ב אות י"ב: וְזֶה בְּחִינַת 'הַשְּׁמֵר אֱמֶת לְעוֹלָם'. וְכַתִּיב, 'וְאֱמֶת ה' לְעוֹלָם', בְּחִינַת 'שְׁפַת אֱמֶת תִּכּוֹן לְעַד'. 'כּוֹנֵנֶת' לֹא כְּתִיב אֶלֶּא 'תִּכּוֹן', שְׁבִסוּף לְעֵתִיד יִתְגַּלֶּה הָאֱמֶת כְּמוֹ שְׁאִיתָא בְּזֶהר הַקְדוּשׁ וּמוֹבָא בְּדַבְרֵינוּ בְּמָקוֹם אַחֵר, עֵינן שָׁם.

¹⁰ עיין 'ליקוטי הלכות' הל' שבת ה"ה אות ט': וְאִם זֶה הַצְּדִיק הָאֱמֶת שְׁבָכֵל דוֹר הָיָה נִתְגַּלֶּה בְּעוֹלָם, וְכָל הָעוֹלָם הָיוּ מְקַרְבִּים אֵלָיו בְּאֱמֶת, הָיָה הָעוֹלָם כְּבָר מִתְקַן. כִּי זֶה הַצְּדִיק יֵשׁ לוֹ כַּח לְתַקּוֹן כָּל הָעוֹלָם אִם לֹא הָיוּ מַעֲלִימִין וּמַסְתִּירִין אוֹתוֹ אֲבָל בְּכָל דוֹר וְדוֹר יֵשׁ בְּחִינַת מִלְחָמוֹת עִמָּלְק. וְעַקֵּר מִלְחָמָתוֹ שֶׁל עִמָּלְק יִמַּח שְׁמוֹ הֵיא רַק דִּיקָא נִגְדַּ הַצְּדִיק הָאֱמֶת הַזֶּה שֶׁהוּא הָרֵאשׁ בֵּית ... עַל כֵּן כָּל מִלְחָמָתוֹ הוּא מַה שְׁמַעֲרָב אֶת הָעוֹלָם בְּכָל עַת. וְעוֹשֶׂה מַחְלֶקֶת גְּדוֹל בְּכָל עַת עַל הַצְּדִיק הָאֱמֶת הַזֶּה שֶׁהוּא הָרֵאשׁ בֵּית כְּדִי לְהַרְחִיק אֶת יִשְׂרָאֵל מִמֶּנּוּ כְּדִי שְׁלֹא יִשׁוּבוּ לֵה' יתְבַרֵךְ עַל יְדֵי הַצְּדִיק הַזֶּה שֶׁהוּא הָרֵאשׁ בֵּית שֵׁשׁ לוֹ כַּח לְהַחְזִיר כָּל הָעוֹלָם לְמוֹטָב כְּנ"ל; גַּם עֵינן 'חֵי מוֹהֲרֵינ' אוֹת קט"ו: וְלֹלֵא שְׁהִתְנַבֵּר הַקְטָרוֹג עַל הָעוֹלָם עַד שְׁלֹא הָיָה הָעוֹלָם פְּרָאִי לִינְק מֵאוֹר כְּזֶה וְעַמֵּד וּגְנָזוּ, הָיָה נִתְגַּלָּה גְדֻלָּתוֹ בְּעוֹלָם וְהָיָה מַחְזִיר כָּל הָעוֹלָם אֵלָיו יתְבַרֵךְ.

אינם יודעים כלום, ובכך מקרב אותם; ויכול להראות 'לפחותים במעלה' שהשם יתברך 'אתם עמם ואצלם', וחפץ בעבודתם, ובכך מקרב אותם; זה נקרא 'כל העולם'^ב.

נמצא שהם"מ יודע היטב גודל כוחו של זה הצדיק האמת, של נשמה זו, יש לו טענה: "אם זה יבוא לעולם, מה לי לעשות עוד, ועל מה בראתני?" והשיבו לו: זאת הנשמה צריכה לירד לעולם בודאי, ואתה חשב לך עצה.

ובא על עצה, "ובא והביא עמו זקן אחד שהיה כפוף כדרך הזקן, שהיה מכיר עמו מכבר, ושחק".

אומרים אנשי שלומינו כך: הרבי הקפיד מאד שהאדם לא יהיה 'זקן', וכן הרבה הרבי לדבר שלא לעשות 'ליצנות'. שכן, דיקא על עניינו של הרבי בא הם"מ על עצה של שחוק – ללעוג לזה, עושים צחוק מהדבר, ועל ידי זה מפריעים לכל עניינו של הרבי; הרבי מאד הזהיר על כך^ג.

זה ידוע, יכולים לדבר דברי התעוררות לעבודת ה' במשך כמה שעות – ועם ליצנות אחת מחריבים הכל; עם ליצנות אחת מבטלים הכל! זו היתה עצתו – של הבעל דבר^ד.

^ב עיין 'ליקוטי מוהר"ן' תניינא סי' ז', וזל"ש בקיצור (מליקו"ע): גם הוא (- הצדיק) יכול ללמד ולהאיר בדרך מעלה ובדרי מטה, להראות להגבוהים במעלה שאינם יודעים כלל בידיעתו יתברך בחינת 'מה חמית מה פשפשת' וכו', ולהפך, לדרר מטה שהם המנחים בדיוטא התחתונה מאד בתוך הארץ ממש בתכלית הירידה, להראות להם, שעדין ה' עמם ואצלם וקרוב להם, לחזקם ולאמצם שלא יתיאשו חס ושלום, בשום אפן בעולם; גם עיין 'חיי מוהר"ן' אות מ"ו: ענה ואמר: אני יכול ללמד אני יכול להראות ללמדן הגדול שבגדולים שעדין אינו יכול ללמד כלל ואינו יודע כלל. וכן להפך אני יכול להראות להקטנים שקרובים להשם יתברך ולהתורה וכו'.

^ג עיין 'אוצר היראה' ערך 'ליצנות' אות ז': אמר המעתיק: שמעתי משם בעל המחבר ספר 'לקוטי-הלכות' ז"ל שאמר בעל-פה, שעקר הטמאה ופתח הטמאה הוא ליצנות, ואסמכה אדברי רבותינו ז"ל שאמרו (במס' יומא לח, ב): הבא לטמא פותחין לו, שנאמר: "אם ללצים הוא יליץ" וכו', השם יצילנו.

^ד עיין 'עלים לתרופה' במכתב מיום ד' ויקרא ת"ר: אין שום חדוש בעולם אפלו אם יהיה אמת ועמק ונשגב מאד ומחיה הכל, שלא יוכלו להפכו לליצנות. והכל בשביל כח הבחירה וכו'. אף האמת עד לעצמו ושפת אמת תכון לעד. ואתה מרום לעולם ה'.

'זקן אחד' – יציירו את הדבר כמשהו 'עתיק זקן ומיושן'; ו'לשחוק' מהדבר. אבל כפי שדיברנו מקודם, הנשמה יורדת לעולם, וה'לעומת' עומד מוכן ומזומן – 'לעומת' גדול, 'התנגדות' גדולה – אולם את האמת אי אפשר לעקור.

דבר נוסף: בטרם ירדה הנשמה לזה העולם, כבר היה למעלה קטרוג (הס"מ), 'אם זו הנשמה היא נשמה גבוהה, אם זה יבוא לעולם, מה לי לעשות עוד, ועל מה בראתני?!'.

ממילא נשאר לנו רק להודות להשם יתברך שלבסוף נשמה זו כן ירדה לעולם, וברוך השם שבימינו יש לנו התקרבות ושייכות עם הנשמה הזו.

עבודה שאין לשער ואין לתאר

נדבר מעט על ההתחלה; זה ידוע, שמענו זאת מר' אברהם ר' נחמן'ס, שהעבודה של הרבי זה דבר שאין לשער, זה משהו שאין לתאר בשום ציור, נורא ונשגב מאד, עבודה כזו שהיה לרבי ב'מי הבחרות', בהיותו בן שש שנים¹⁰, בן שבע שנים, בן שמונה שנים, זה אי אפשר לתאר, אנו יודעים שאלו היו 'געוואלדיגע עבודות' שכמה שמדברים מהם עדיין אי אפשר לתאר אותם.

שמעתי, אינני יודע בכירור, אולם כך שמעתי, שאצל הרבי, שיום החופה שלו היה ביום הבר מצוה שלו! אולי קצת לפני או אחרי, כך שמעתי, שהבר מצוה והחופה היו ביחד.

רבי שימע'לה תלמידו של הרבי התקרב לרבי עוד לפני החופה. הוא התקרב; אחרי שכיסו את הכלה התבודד הרבי זמן רב ויצא עמו חוץ לישוב, ודיבר עמו דיבורים מהתכלית, ור' שימע'לה כבר ראה מיהו הרבי, עוד לפני החופה¹¹.

¹⁰ עיין חיי מוהר"ן אות רל"א; שבחי הר"ן אות א'; שם אות י"ט.

¹¹ עיין חיי מוהר"ן אות ק"ה-ק"ו.

רבי שימע'לה אמר לחתנו של המגיד מטרוביץ על רבי נתן; הוא היה פעם בשבועות אצל רבי נתן – רבי שימע'לה, הוא בא מארץ ישראל. אז הוא שמע איך רבי נתן אמר את התורה "תקעו תוכחה" עם ה'הלכה' שעל תורה זו. התורה "תקעו תוכחה" היא התורה האחרונה שהרבי גילה טרם הסתלקותו, ולא כל כך שמעו את הרבי, הרבי אמרה בקול נמוך מאד, הרבי היה חלוש מאד. כשרבי נתן חזר על התורה, היה זה ממש כמו גילוי תורה חדשה, עם ה'הלכה' שעליה.

פנה רבי שימע'לה ואמר לר' איצ'ע חתן המגיד: "איך בין א מבין אויף א גוטן אידן; א סימן, אז איך האב אפגעלאזט אלע גוטע אידן, און איך האב זיך מקרב געווען צו א אינגל!" – "אני מבין ביהודי טוב; וסימןך, שעזבתי את כל היהודים הטובים (המנהיגים דאז), והתקרבתי לילד!" [עוד לפני החופה, הלא ילד בן שלש עשרה שנה הוא עדיין ילד; 'עזבתי את כל היהודים הטובים, והתקרבתי לילד, הרי שאני מבין מיהו יהודי טוב'] "זאג איך אייך, היינט איז רבי נתן דער מנהיג הדור!" – אומר אני לכם, כהיום רבי נתן הוא מנהיג הדור!".

נמצא – אמרו אנשי שלומינו – שאצל הרבי ה'בר מצוה' וה'חופה' היו באותו מעמד. והלאה, מה שהיה אחרי החופה, גם כן אי אפשר לתאר במילים". רבי אברהם זכרונו לברכה נהג לספר, שבלתי אפשרי לספר מהעבודה שהרבי עמל ויגע לאחר חתונתו. לאחר חתונתו התגורר הרבי בכפר, בעיירה המכונה 'אוסיאטין', זהו כפר הממוקם בין 'טשעהריין' ו'אלכסנדרובקא', שם היו מגוריו של הרבי לאחר חתונתו".

הרבי נענה פעם ואמר לרבי שימע'ל'ע: "וואס האט מיר געטויגט דאס פרסום? דא 'בכל פסיעה ופסיעה' האב איך געפילט טעם גן עדן!"¹¹ – "למה לי כל הפרסום? כאן 'בכל פסיעה ופסיעה' הרגשתי טעם גן עדן!".

¹¹ עיין שבחי הר"ן אות ג': ותכף ביציאתו מן החפּה הִיהָ מְתַלֵּב מְאֹד וּמְתַגַּעֵגַע מְאֹד לַעֲבֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ וְנִכְנָס בְּעֲבֹדַת הַשֵּׁם מִיּוֹם אֶל יוֹם.

¹² עיין שיחות הר"ן אות קי"ז; חיי מוהר"ן אות ק"ה.

¹³ חיי מוהר"ן אות ק"ז.

הרבי ענה ואמר: "טוב מאד ביניהם לעבד את ה' ביראה^כ!" – בין הדשאים והעשבים.

אי אפשר לדבר הרבה בזה, אולם זאת אנו יודעים, שהעבודה של הרבי הייתה נוראה ונשגבה עד מאד.

בהיותו בן 'שמונה עשרה' העתיק הרבי את מגוריו לעיר מדוודיבקה ונהיה 'רבי'! כמה סיפורים יש שכבר נכתבו מה שהתרחש בהיותו באלכסנדרובקה, היה שם מעשה עם ברית אצל הרבי^{כא}; ומעשה עם חמיו של הרבי שהיה לו יארצייט אז^{כב}; היו הרבה דברים שגרמו לכך שהרבי החל להתגלות; אולם בגיל שמונה עשרה יצא הרבי למדוודיבקה וכבר נהיה 'רבי'.

הרב המתנגד

גם בהיותו במדוודיבקה קמה עליו התנגדות^{כג} שהחלה מאיזה מלמד ואיזה רב. מעט נדבר גם על מה שהתרחש שם. בהיותו מדוודיבקה החלו להתקרב אליו יהודים מהעיירות הסמוכות למדוודיבקה, שם התקרב רבי אהרן הרב מברסלב, רבי שמואל אייזיק, רבי יודל, ר' בער, והמגיד מטרוביץ, כל אלו התקרבו לרבי בהיותו במדוודיבקה^{כד}.

רבי יודל היה תלמידו של רבי פנחס קאריצער זכרוננו לברכה. הרבי התבטא פעם על רבי פנחס: "ער איז געווען א שטיק צייט א 'חד בדרא'^{כה}!" – הוא היה איזה זמן 'חד

^כ עיין שיחות הר"ן קס"ג.

^{כא} עיין כוכבי אור - אנשי מוהר"ן (ב') אות כ"ו.

^{כב} שם אות מ"ז.

^{כג} עיין חיי מוהר"ן קי"ב.

^{כד} עיין כוכבי אור - אנשי מוהר"ן מאות י"ט ולהלן.

^{כה} חיי מוהר"ן תקנ"ג.

בדרא! הרבי אמר: "וואויל זענען די אויגן וואס האבן געזעהן רבי פינחס'ן?"^כ – אשרי העינים שראו את רבי פנחס! ורבי יודל היה תלמיד של רבי פנחס קאריצער.

רבי פנחס קאריצער נפטר בשנת תקנ"א, ורבי יודל התקרב לרבי – בערך בשנת תקנ"ב תקנ"ג, לפני ארץ ישראל. בשנת תקנ"ח נסע הרבי לארץ ישראל.

היה איזה רב בסביבות מדוודיבקה, מתנגד גדול על הרבי, ובעיירתו כבר היו מקורבים שנהגו לנסוע לרבי, ובכל פעם שחזרו מהרבי, היה הרב מסב להם צרות, הוא היה רודף אותם על שנסעו לרבי, והם היו מספרים הכל לרבי שיש עליהם התנגדות עצומה מצד הרב, אולם הרבי שתק כל העת.

פעם אחת הם אמרו לרבי: "רבי, איננו יכולים לשוב לביתנו, הוא יעשה לנו צרות כאלו, איננו יכולים לנסוע הביתה!". אחד מחסידיו של הרבי היה 'פרנס העיר', הוא היה פרנס העיר. בשלשת השנים שהוא שימש כפרנס, כל העיר היתה תחת מרותו; הוא עשה בעיר כאוות נפשו.

פנה הרבי ואמר לפרנס: "בשובכם הביתה, אמרו לרב: 'הרבי שלח לומר שאם לא תחדל ממעשיך – אתה תמות!', והוא הרי לא יחדל, הוא ימות הרי; מצוה אני עליכם, שלא תקברוהו בבית העלמין, אלא אצל הגדר!". [לא במקום אחד עם כל הנפטרים, אצל אצל הגדר, שם היו קוברים את הבעלי עבירה, או כאלו שאין להם יחוס משפחה]. הרבי ציווה על הפרנס שיעשה כדבריו.

מששב הפרנס לביתו פנה לרב ואמר לו ככל אשר ציווה עליו הרבי: "דע לך – שלח הרבי לאמר – אם לא תחדל ממעשיך, אתה תמות!".

והוא הרי לא חדל, אז הוא אכן מת.

משמת הרב, נסעו אנשים מכל העיירות הסמוכות לערוך לו לוויה עם הספרים, ולחלוק לו כבוד רב. אולם צריך לבחור חלקת קבורה עבורו. ענה הפרנס ואמר: "אצל הגדר – את הרב יקברו אצל הגדר!?" (הפרנס בשלו: "אצל הגדר!").

רצו להכותו, רצו למשטרה שם, לאנשי המלוכה: "הרב נפטר ואנו רוצים חלקת קבורה מכובדת אך הפרנס מתעקש "רק אצל הגדר" – מה זה זה?!"

ענו להם: "שלשת השנים הללו הם שלו, הוא הבעל-הבית; אינכם מסכימים? בהמשך יותר אל תמנוהו לפרנס, טלו ממנו את התפקיד!"

משראו שזה לא הולך, ובכעס וחמה לא יפעלו מאומה; החלו בני המשפחה להתחנן לפניו – בפני הפרנס: "מה ראית אצל אבינו שאתה רוצה לעשות לו בזיון שכזה – למה?!"

הוא ריחם עליהם, הוא לא יכול היה לסבול את הרחמנות שעליהם, והורה לקוברו בתוך בית העלמין, זהו.

כשבא לרבי כעבור זמן: 'אוי, הלא לא צייתי לקולו של הרבי, לא שמעתי בקולו של הרבי!' הוא החל לתרץ עצמו בפני הרבי: "רבי, ריחמתי עליהם!"

נענה הרבי: "לך יש רחמנות – ולי אין?! מתים מלפני מאות שנים באו אליי – הם התלוננו שנפטר מאוס כמוהו עוד לא היה להם!"

רואים אנו מה שנעשה בזה העולם, העלמה כזו מסתירה את העולם; רב שחולק על הרבי, על הצדיק האמת, ותלמידיו הם גדולים כאלו, אך הוא נפטר מאוס כזה שמתים מלפני מאות שנים באים ומתלוננים שעוד לא היה להם נפטר מאוס כמוהו! – העלמה כזו יש בעולם.

הורה להביא כסא לרבי

היה עוד מעשה עם מלמד שהחל לחלוק על הרבי.

מנהגו של רבי נחום הגדול (מטשרנוביל) היה לבוא מדי שנה לעיר מדרודיבקה. אמרו לו (- חבריו של המלמד): "מה כבר תפעל? הלא הוא נכד הבעל שם טוב, ויש לו תלמידים מופלגים כאלו, הלא לא תפעל מאומה; אולם כשרבי נחום יבוא הנה ותצליח לגרום

בדרך כלשהי שרבי נחום יאמר איזה מילה - או אז תנצח!". אז הוא המתין עד שרבי נחום הגיע לעיר.

המלמד ההוא היה עז פנים גדול, הוא הלך ודאג לכך שכשהרבי יבוא לבקר את רבי נחום, לא יהיה שום כסא בנמצא כי אם כסא בודד עליו יישב רבי נחום - כסא נוסף שלא יהיה, וכך לא יהיה לרבי מקום לשבת.

ר' חייקל התגורר במדוודיבקה, ובראותו כיצד המלמד רץ מקודם ולא נותן שיהיה שם כסא נוסף, נכנס וצעק בקול: "דעם רבי'ן א בענקל!" - "כסא לרבי!". [ר' חייקל היה חזן, וצעק בקול רם: 'דעם רבי'ן א בענקל']. כמוכן שמיד הביאו כסא לרבי.

אחר כך סיפר ר' חייקל; [באותה עת רבי נתן עדיין לא התקרב], הרבי ישב ושוחח עם רבי נחום כל הלילה. הוא תיאר כיצד הרבי ישב, כמו שיושבים בקצה השולחן, זה יושב מצד זה וזה יושב מצד זה; הרבי החזיק את ידו כך, ורבי נחום החזיק את ידו כך, ופניהם איש אל אחיו; כל הלילה ישבו ושוחחו ביניהם.

הבין המלמד שאין לו עוד מה לעשות...

כך נמשך ענייניו של הרבי, הרבי התגורר שם במדוודיבקה עד שנת תקנ"ח.

שְׁטַעַם בַּאֲמַת טַעַם אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל

שנת תקנ"ח היתה השנה בה נסע הרבי לארץ ישראל. סיפור הנסיעה לארץ ישראל כבר נדפס. רבי אברהם ר' נחמן'ס היה אומר: 'אין לתאר ואין לשער גודל מעלת ארץ ישראל של הרבי!'.
 וְשָׂאֵר בְּאֲמַצְעַ הַדֶּרֶךְ.

אנשים מופלגים במעלה כל כך; הבעל שם טוב הקדוש רצה לנסוע לארץ ישראל ולא הגיע, רבי נפתלי כ"ץ רצה לנסוע לארץ ישראל ולא הגיע, הוא נשאר באמצע הדרך.

וכן רבי לייב מסטרסטיניץ חברו של הבעל שם טוב הקדוש; היה פעם שהבעל שם טוב היה צריך לפעול איזה ענין והיה צריך את עזרתו של רבי לייב; ורבי לייב נסע לארץ ישראל ונשאר באמצע הדרך.

ואילו הרבי שהיה אברך צעיר לימים, צעיר יותר מכולם, ומה שעבר עליו – הלא רואים שם בסיפור הנסיעה לארץ ישראל^כ; איך שהוא הוריד עצמו למין קטנות כזו^כ, השתובב עם הפרענקאלך, והלך ללא כובע עליון רק עם איזה גארטל ככה^כ... והשם יתברך היה בעזרתו – הרבי זכה והגיע לארץ ישראל וכל כך טעם את 'ארץ ישראל'!

יש תורה בליקוטי מוהר"ן^ל: "מי שיודע מארץ ישראל, שטעם באמת טעם ארץ ישראל". היה רבי אברהם ר' נחמן'ס ז"ל אומר, שהלשון הזה לא מופיע בליקוטי מוהר"ן על שום נושא אחר כי אם על ארץ ישראל – "שטעם באמת טעם ארץ ישראל" – הוא באמת טעם טעם ארץ ישראל!

זה מה שהיה אצל הרבי, הוא באמת טעם טעם ארץ ישראל.

תכף כשפסע את פסיעתו הראשונה, זכה הרבי לפעול כל מה שהיה צריך לפעול^{לא}.

רבי נתן כותב^{לב}: "אשרי ילוד אשה' שזוכה לכך שבפסיעה אחת הוא כבר זוכה לקבל מארץ ישראל כל מה שהוא צריך!".

מעט אנו יכולים לומר, הלא הכרנו את ר' אברהם ר' נחמן'ס ז"ל, גם עליו ראינו שהוא טעם טעם ארץ ישראל!

^כ שבחי הר"ן חלק שני; חיי מוהר"ן מאות קכ"ט ולהלן.

^כ עיין חיי מוהר"ן אות ק"מ.

^כ שם אות קל"ט; שבחי הר"ן חלק שני אות י', י"ב.

^ל תניינא סי' מ'.

^{לא} שבחי הר"ן חלק שני אות ט"ו.

^{לב} עיין שבחי הר"ן חלק שני אות כ"ח; חיי מוהר"ן אות קל"ד.

רבי אברהם ר' נחמן'ס, כשהוא דיבר מארץ ישראל, ראו עליו שנשתנתה צורתו, הוא החל לבעור, הוא החל להתלהב, בערה בו 'התלהבות אש' עצומה ונוראה מידי דברו מארץ ישראל, פניו היו מאדימות כיקוד אש^ל! ראו עליו שהוא 'טעם באמת טעם ארץ ישראל'!

הוא היה חולה בחולי מעיים, ואעפ"כ נסע 19 נסיעות מ'חוץ לארץ' ל'ארץ ישראל' ומ'ארץ ישראל' ל'חוץ לארץ' (לראש השנה של הרבי). באותם ימים 'לנסוע' לא היה כמו היום, היה שם תערובות, איום ונורא.

אלא מאי, שהיתי במחיצתו ארבע שנים מועטות, והוא היה מדבר; ואם היה מדבר מארץ ישראל, אזי ממש – הוא בער והתלהב! גם על היהודי הזה ראו בחינה של 'טעם באמת טעם ארץ ישראל', הוא טעם 'טעם' ארץ ישראל.

זהו גם כן אחד מהיסודות החשובים שעלינו להחיות עצמנו בזה – 'ברוך השם אנחנו נמצאים הרי בארץ ישראל! ברוך ה' יש כאן קיבוץ גדול של הרבי!' הלא הכל זה בכוח הגדול של הרבי!

הלא הרבי ענה ואמר: "איך וועט שוין זיין גרינגער!"^{לד} – "אתם כבר תוכלו לבוא בנקל".!

יש לנו ברוך ה' רבי כזה שטעם באמת 'טעם' ארץ ישראל, אנחנו צריכים באמת להחיות עצמנו בזה, בגודל מעלת ארץ ישראל!

הרבי אומר בליקוטי מוהר"ן^{לה} ש'ארץ ישראל' היא בחינת 'תפילין'. אכן בתורה מ' בה אומר הרבי "שטעם באמת טעם ארץ ישראל", אומר שם הרבי: 'מי באמת יכול לטעם טעם ארץ ישראל? מי שרואה את 'ההתפארות' של כל יהודי, מי שמרגיש את 'ההתפארות' של כל יהודי'!

^{לג} עיין ליקוטי מוהר"ן סי' קנ"ה מה שביאר רביז"ל עה"פ: "ויקד ארצה" - שהיה לבו בוער לארץ ישראל.

^{לד} חיי מוהר"ן אות ט"ו; ימי מוהרנ"ת חלק שני אות ב'.

^{לה} ליקוטי מוהר"ן סי' מ"ז.

ואכן, היכן עוד רואים התחזקות כזו כמו שהרבי מעריף על כל יהודי?! הלא הרבי אינו מייאש אף אחד, 'אפילו אם עצמו עוונותיו', עדיין השם יתברך עמך! הרבי יכול היה להראות; כמו שהוא יכול היה להראות לגדול במעלה שעדיין אינו יודע כלום - כמו כן יכול היה להראות לקטן במעלה שעדיין 'השם יתברך אתך עמך ואצלך!'

הנסיעה לזלטיפולי

כשחלפו שנה וחצי מאז שב הרבי מנסיעתו לארץ ישראל, השיא הרבי את בתו אדל'ע. הרבי השתדך עם הרב מחמלניק - רבי אברהם בער/רבי אברהם דוב, שהוא עצמו היה חתן אצל התולדות. הוא הדפיס באמת את התולדות. החתונה התקיימה בחודש אלול שנת תק"ס בחמלניק^ל.

בחתונה השתתפו אביו ואמו של הרבי. הרבי כותב שם באמת שאמו הייתה צדקת גדולה. האחים - הרבי ר' ברוך'ל וה'דגל' - נהגו לכנותה בשם "פייגעלע די נביאה". והיא ראתה את כל הצדיקים באים לחתונה, היא ראתה את הבעל שם טוב הקדוש, רבי נחמן הורדנקער, את כל הצדיקים היא ראתה; הרבי העיד עליה שהיא ראתה.

הרבי השיא את בתו אדל'ע בחמלניק, ולכאורה אחרי החתונה אמור היה לחזור למדוודיבקא, אולם הרבי נסע לזלטיפולי, ואף אחד לא ידע מדוע. מחמלניק אמור היה לחזור למדוודיבקא, אולם הוא לא שאל אף אחד ונכנס לזלטיפולי בחודש אלול שנת תק"ס. ענין זה הוא מהנהגותיו הנעלמות של הרבי^ל.

אכן המגיד מטרוביץ אמר לרבי: "אילו הייתם מודיעים לי, הייתי מכניס את הרבי בדרך כבוד!" [- בעיירה זו הייתה מגידותו], השיב לו הרבי: "אינני יכול להמתין^{לח}!".

^ל עיין כל זה בחיי מוהר"ן אותיות קי"ג-קי"ד.

^ל חיי מוהר"ן אות קי"ד.

^{לח} שם.

משנודע לאנשי שלומינו שהרבי שוהה שם, נסעו כולם לזלטיפולי לרבי על ראש השנה. בראש השנה נהגו אנשי העיר עם הרבי בדרך כבוד, נתנו לרבי רשות למנות בעלי-תפילה מאנשיו, ושהרבי יעשה הכל כרצונו.

אולם אחרי ראש השנה כשאנ"ש שבו איש לביתו, נשארו ליום כיפור רק הרבי ועוד כמה מאנשיו – הציבור הגדול כבר לא היה, ממילא גם הבעלי-תפילות היו מאנשי העיר.

בתפילת נעילה ניגש החזן להתפלל לפני העמוד, וכמסופר שם, 'נשתקל מילולו^{טו}, הוא לא הצליח לדבר, הוא לא הצליח להתפלל, ומישהו אחר נאלץ לגשת תחתיו לתפילת נעילה – הוא לא יכול היה להתפלל.

בלילה, במוצאי יום הכיפורים לאחר התענית, אמר הרבי איזה 'דבר צחות' על הבעלי-תפילה. הבעלי תפילה שהתפללו ביום כיפור היו חתן וחמיו. נענה הרבי ואמר דבר צחות: "הם התפללו במטבע של אברהם אבינו, 'בחור ובתולה מצד זה, זקן וזקנה מצד זה'; 'הוא' (החותן) התפלל למצוא חן בעיני החמות, ו'הוא' (החתן) התפלל למצוא חן בעיני הבלה!". – כך התבטא הרבי על שני הבעלי תפילה הללו.

"הייתי צריך לפעול אצל השם יתברך איזה ענין, והבעל תפילה גרם לי – –", כשבעל תפילה 'כזה' ניגש לעמוד; החותן ניגש לעמוד עם 'כוונות' למצוא חן בעיני החמות, וכמובן שהוא הפריע לרבי וקלקל – "ודחיתי אותו מלפני העמוד!".

הבעל תפילה ההוא היה מחשובי העיר זלטיפולי, וכאן גילה הרבי איזה תפילה הוא התפלל. מאחר והיה מחסידיו של ה'זקן', הוא קם ונסע ל'זקן' ופער פיו לבלי חק ועשה 'מחלוקת'. תחילת המחלוקת החלה מאותו 'חזן' שנשתקל מילולו בתפילת נעילה.

ומה שעבר על הרבי באלו השתי שנים, אי אפשר לשער ולספר^מ. בחודש אלול נכנס הרבי לזלטיפולי, ובשנת תקס"ב יצא הרבי לברסלב.

ט שם.

^מ עיין חיי מוהר"ן אות קי"ד: רבנו זכרונו לברכה אמר שהוא מקרח לישיב שם מן השמים פי הוא מתקן שם חטא של ירבעם בן נבט.

כשהרבי עלה על העגלה בצאתו את העיר, ענה ואמר: "כָּאֵן בּוֹלְאִיפּוֹלִיעַ סְבֻלְתִּי תִּרְתִּי גִיְהִנְם. כִּי מִשְׁפֵּט רְשָׁעִים פְּגִיחָנָם שְׁנַיִם עֶשֶׂר חֲדָשׁ, וְאֲנִי סְבֻלְתִּי יְסוּרִים כָּאֵן שְׁתֵּי שְׁנַיִם^{מא}!".

וגם בהיותו בזלטיפולי, על אף שבחויץ בערה אש, עדיין התקרבו אליו אנשים; חתנו של המגיד התקרב שם, ועוד מקורבים רבים שהתקרבו אליו^{מב}.

אלו הרי שני קצוות; מסביב בווערת אש - והרבי ממשיך בשלו, הוא מקרב אנשים, הוא ממשיך בשלו.

מה שהרבי פעל באלו השתי שנים בזלטיפולי, אי אפשר לשער ולתאר. בשובו מהחתונה לא נסע לביתו אלא ישר לזלטיפולי, ושם ישב שתי שנים עם מחלוקת נוראה ועצומה כל כך.

נסיעתו לברסלב דרך אומאן

אחר כך יצא הרבי לברסלב, גם זה בחודש אלול. כשנוסעים מזלטיפולי לברסלב, בדרך מוכרחים לעבור דרך העיר אומן, מוכרחים לחצות גשר הנקרא כפי כל די טויטע בריקל' - ה'גשר המת'. (ונקרא כן משום) שבעת שהוליכו את הנפטר (לכית הקברות), היו עוברים על הגשר ההוא. הגשר הזה ממוקם בדיוק מול ציונו של הרבי.

כשהרבי נסע לברסלב הוא התגורר שם במשך שמונה שנים, ונמצא שהמעשה הבא התרחש שמונה וחצי שנים (קודם ביאתו לאומן).

כשהרבי עבר על הגשר ההוא; יש שתי גירסאות: חלק אומרים שהרבי ירד מהעגלה וניגש למקום בו נמצא כיום 'קברו הקדוש', ושם השתהה מעט. וחלק אומרים שהוא

^{מא} חיי מוהר"ן אות קט"ו.

^{מב} עיין חיי מוהר"ן קי"ד-קט"ו: וישב שם שתי שנים רצופים וקרב שם הרבה אנשים להשם יתברך ... בעולם היתה המחלקת הולך ומתגבר וכל מה שקרב יותר אנשים להשם יתברך, התגבר המחלקת יותר. אבל הוא זכרונו לברכה עשה את שלו, ועלה בכל יום ובכל שעה ובכל רגע למעלות גבוהות ורמות אשר אין לשער כלל.

לא ירד, אלא בנוסעם על הגשר, עצר הרבי והחווה בידו על המקום: "אט דא איז גוט צו ליגן!"^{מג} – כל זה היה בשנת תקס"ב.

באותה שבת שבת הרבי באומן, הרבי היה שבת באומן. הרבי התאסכן אצל אחד, יהודי בשם אברהם חיים. בהמשך הוא התקרב באמת, היה לו בן ר' משה, הם התקרבו לרבי.

בשבת ההיא בא גם איזה גנרל גדול לאומן, והוא התאכסן מול אכסנייתו של הרבי. בעיר אומן גרו מחקרים גדולים, קראו להם 'אפיקורסים – מחקרים', הם היו שני חתנים וחותן^{מד}, והם היו הבעלי בתים של העיר; כשרצו למנות איזה רב, רבי, מוכרחים היו לשאול את פיהם מקודם; בלעדם לא ניתן היה לעשות מאומה.

ידוע שהרב מברדיטשוב היה שבת אחת באומן, הוא רצה לכהן כרבה של אומן, אולם הם לא נתנו את הסכמתם לכך, ולכן הוא לא כיהן שם כרב. ידוע גם שהרב משפיטובקא היה באומן, ומאחר ולא הסכימו, אז הוא לא נהיה שם רב.

כשהרבי הגיע לאומן, תכף נודע להם שהגיע איזה רבי, פנה החתן לחמיו ואמר: 'אנחנו נתנצח עמו, לך בדוק מיהו, אם אפשר לדבר איתו או לא, בדוק מיהו ומהו!'

החותן הגיע לרבי, והרבי ישב אז בשולחן ודיבר. כשהוא נכנס, שאל אותו הרבי: 'מה צריך יהודי?!'. עונה החותן: 'שמעתי שיש אדם גדול בעיר, אז באתי להתראות עמו!'. אומר לו הרבי: "הלא גם יש אדם גדול!" – הגנרל שהתאכסן ממול – "מדוע אינך הולך להתראות עמו?!" אז הוא שתק, הוא לא ענה.

כשחזר לביתו אמר לחתניו: "דיברתי איתו כמה מילים, אמנם הוא ענה לי לא כל כך בכבוד, אולם ראיתי שיש עם מי לדבר!".

קמו שניהם והלכו לרבי, ובשעה שהם נכנסו לרבי דיבר הרבי תורה, והרבי לא רצה לומר תורה בפניהם, אז הרבי הסיט את דיבורו מהתורה ונכנס בחשבון גדול.

^{מג} כוכבי אור - סיפורים נפלאים מרביז"ל.

^{מד} משה לאנדא והירש בער היו חתני נחמן נתן ראפאפארט שהיה חתן חייקל הורביץ (שיש"ק).

הם שומעים את החשבון ומבינים: "בחשבון הזה הוא לא מתכוון 'לחברה הללו', להם אין שייכות עם זה, זה מתכוון אלינו!".

'זהו חשבון גדול ועמוק - זה מכוון אלינו'.

הם הרי נוהגים בחזקה, אז הם אמרו: "נו, אמרו אתם את החשבון!", והרבי אמר להם את החשבון.

הם כבר ראו שזה.. הם קיבלו כזה - - הם מעצמם ביקשו מהרבי שיישאר לדור באומן. אמר להם הרבי: "לא, לא כעת; כעת אני נוסע לברסלב; שם אתמהמה עוד איזה זמן!"^מ.

הרבי נסע לברסלב, הרבי נסע לברסלב למשך שמונה שנים; מעשה זה התרחש בשנת תקס"ב, והרבי היה בברסלב עד שנת תק"ע, שמונה שנים ועוד קצת.

את העיר ברסלב כינה הרבי: "דאס איז די פאבריקע פון אידישקייט!"^מ - "זה הבית הרושת של היהדות!".

התבערה בעניינו של הרבי בעיר ברסלב היתה נוראה ועצומה עד מאד! אכן השם נשאר "ברסלב". הרבי היה במדוודינקא, הרבי היה בזלטיפולי, הרבי היה באומן, אולם רק שם זה נשאר - "ברסלב"^מ.

"אַנְחֵנוּ כְּבִשְׁנוּ אֶת עִיר בְּרֶסְלָב בְּהַמְחָאתָּהּ בְּפִי וְרַקוּדִין"^מ.

מה ששם התרחש בברסלב יש הרבה מה לדבר, אולם השם נשאר "ברסלב".

וודאי עלינו להרבות בתודה והודאה לה' יתברך, מה שזכינו ברוך ה', הקב"ה ריחם עלינו ונפלנו בגורל זה, בו בזמן שיכולים לעבור את העולם הזה בלי לדעת כלל וכלל

^מ עיין כל זה ועוד ב'כוכבי אור' - סיפורים נפלאים מרביז"ל.

^מ עיין ימי מוהרנ"ת ח"א אות ל"ח.

^מ עיין חיי מוהר"ן אות קט"ו: עוד שמעתי שפעם אחת סמוך לכניסתו לברסלב מזגו לו כוס יין לקדוש, ונשפף על הארץ. ומזגו לו כוס אחר, וקדש עליו. ואחר כך אמר היום נטענו שם 'ברסלביר חסידים', ושם זה לא ישתקע לעולם, כי לעולם יהיו אנשי שלומנו נקראים על שם עיר 'ברסלב', וכן היה כמפרסם.

^מ שם.

מה שנעשה כאן; ואפילו שלפי עניינו של הרבי מעשינו אינם עולים יפה, אולם על כל פנים לפחות אנו נקראים על שמו הקדוש, איננו מתביישים עם שמו הקדוש, אדרבה, זהו כבוד עבורנו מה שאנו נקראים על שמו הקדוש^{מט}.

לרוקן את המח

בברסלב באו לרבי כל התלמידים.

ראו גדולתו של תלמיד מהי; רבי יודל היה תלמיד אצל רבי פנחס קאריצער, וממילא מבינים שאם הוא היה תלמיד של רבי פנחס קאריצער, הרי שהוא היה מופלג במעלה מאד, וחתנו של רבי לייב מסטרמיניץ שהיה חבר הבעל שם טוב הקדוש.

רבי לייב נפטר בעודו על הספינה, הוא אמר: "אילו חתני היה כאן, הוא לא היה מניח לי להסתלק!"^{נא}.

מבינים ממילא מי היה רבי יודל!

כשרבי יודל נכנס לרבי במדוודיבקה, הוא נכנס בדרך גדלות, [הוא באמת היה גדול], "יורנו רבינו דרך לעבודת ה'" – שהרבי יורה לו 'דרך לעבודת ה'". הוא הרי קרא לרבי 'רבינו'. נענה הרבי ואמר: "לדעת בארץ דרכך?!?" מי שעדיין משוקע בארציות – רוצה לדעת דרך בעבודת ה'?!?"^{נא}.

^{מט} עיין 'עלים לתרופה' במכתב מיום ה' תענית אסתר תקצ"ה: אף על פי שכל אחד יש לו להתבייש מעוונותיו אבל בענין הקבוץ שלנו מה שאנו נקראים על שמו זכרוננו לברכה וכו' אין להתבייש כלל, זה חלקנו מכל עמלנו זה תקותנו זה נחמותינו זה ישועתינו בזה ובכא לנצח; גם עיין 'ליקוטי הלכות' ה' שלוחין ה"ה אות ל"ו: כל אחד הרוצה להתקרב לצדיקי אמת שצריך על כל פנים למסר שמו, שהוא נפשו, בשביל זה, הינו שיתרצה לסבל בזיונות ושפיכות דמים הרבה על ידי שנקרא על שם הצדיק האמת ויבטל כבודו, שהוא בחינת שמו, בחינת נפשו, יבטל הכל בשביל כבוד ה' יתברך שיתגדל על ידי שיתקרב להצדיק האמת שיתקן נפשו ועל ידי זה יזכה למצאו ולהתקרב אליו עד שיזכה לחיי עולם.

^{נא} חיי מוהר"ן אות תרי"א.

^{נא} עיין שיחות הר"ן אות רצ"ב; כוכבי אור - אנשי מוהר"ן אות כ"ג.

פחד לשמוע!

יהודי כזה, צדיק כזה; רבי שמואל אייזיק היה מקורב לרבי יודל, ר' בער היה מקורב לרבי יודל, הוא היה מופרסם גדול, וחתנו של רבי לייב, ותלמידו של רבי פנחס קאריצער, והוא היה מבוגר מהרבי בחמש עשרה שנה – אומר לו הרבי: 'לדעת בארץ דרכך' – מי שעדיין משוקע בארציות גמור?! איזה ארציות היתה לו לרבי יודל?! 'קדוש אלוקי, איש אלוקי!'

אלא הרבי אומר באמת בתורה "כי מרחמם ינהגם"^כ, כשהצדיק האמת רוצה לקרב אדם גדול ומופלג במעלה כל כך, אזי צריך להראות לו "מה" – 'מה אתה יודע?!' 'הלא אינך יודע כלום', 'עוד לא ראית כלום', אחרת לא יוכל לקרבו.

הלא הוא מוכרח להראות לו איזה חידוש; החידוש הוא שהוא מראה לו שעדיין אינו יודע כלום, 'מה חמית, מה פשפשת?' עוד לא ראית כלום!

רק אחרי שהרבי הראה לרבי יודל שעדיין אינו יודע כלום הוא התקרב.

הגמרא מספרת^כ שר' זירא התענה כל כך הרבה תעניות כדי שישכח תלמוד בבלי. נשאלת השאלה, הלא ר' זירא עלה לארץ ישראל משום שרצה ללמוד בישיבתו של ר' יוחנן, ולכן התענה כדי שישכח תלמוד בבלי; מה הפירוש 'שישכח תלמוד בבלי'? וכי ר' זירא שכח את התלמוד בבלי? הלא הוא עדיין נשאר "ר' זירא"! אלא הוא ראה שזה דבר כל כך קדוש התלמוד ירושלמי, שהוא מוכרח להניח את כל המח של 'תלמוד בבלי' – אך לא לשכוח!.

רבי נתן אמר: "איך האב מיין מה אינגאנצן אויסגעוילט!". וכי הוא רוקן הכל? הלא רבי נתן היה למדן גם לאחר התקרבותו?! אלא את השכל מניחים לגמרי, 'כל דיבור שאני שומע – זה השכל שלי'^{יד}.

^כ ליקוטי מוהר"ן תניינא סי' ז' (כמובא לעיל).

^{יד} ב"מ פה.

^{יד} עיין 'ליקוטי מוהר"ן' סי' קכ"ג: וְכַל זְמַן שְׁנַשְׂאָר אֶצְלוֹ שׁוּם שְׁכַל עֲצָמוֹ, אֵינּוּ בְּשִׁלְמוֹת, וְאֵינּוּ מְקַשֵּׁר לְהַצְדִּיק.

כשאחד מתקרב לצדיק, וחושב: 'אבל גם אני יודע משהו' – בצורה כזו לא יוכל יקבל כלום מהצדיק¹⁰.

הרבי ראה על רבי יודל שאם הוא לא יניח את שכלו לגמרי; הלא הוא תלמיד של רבי פנחס, וחתנו של רבי ליי מסטרטיניץ – הוא לא יוכל לקבל ממנו מאומה, ולכן היה מוכרח תקף בתחילת התקרבותו להראות לו שעדיין הוא מונח בארציות, והוא הראה לו שזה אכן כך.

רבי יודל התעכב אז במדוודיבקה במשך ששה שבועות, הוא לא התקרב כל כך מהר לרבי, ששה שבועות הוא היה במדוודיבקה.

אחר כך נענה רבי יודל ואמר: "ווי קען מען זיין אזוי ווייט פון א רבי'ן?! – כיצד יכול תלמיד להיות כל כך רחוק מרבו?! הוא עזב את עיר מגוריו דאשיב והעתיק את מגוריו למדוודיבקה, הוא נהיה 'מעדוודיבקה' לגמרי¹¹."

זהו לימוד עבורנו, זה נקרא תלמיד, זה נקרא תלמיד, הוא עזב את עיר מגוריו לגמרי.

לולא רבי נתן...

דיברנו מקודם מתחילת המעשה מ'זבוב ועכביש'. בסוף המעשה מספר הרבי: "וְלִקְחָ שְׂבוּיִים, וּבְתוֹכָם הָיָה יִפְתָּ-תַּאֲר, שְׁתִּיָּה לָהּ כָּל מִינֵי חֵן שְׁפָעוּלָם, רַק שְׁזָה חֵן לֹא הָיָה מַעֲצָמָה, רַק שְׁתִּיָּה תוֹלָה עָלֶיהָ דוּמִיט, וְאוֹתוֹ הַדוּמִיט הָיָה לוֹ כָּל מִינֵי חֵן, וּמִחֲמַת זֶה נִדְמָה שֵׁישׁ לָהּ כָּל מִינֵי חֵן."

¹⁰ עיין 'ליקוטי הלכות' ה' תפילין ה"ה אות ל"ה: כָּל הַשֶּׁכֶל שֶׁל כָּל הָעוֹלָם, אֲפֹלוּ שֶׁל הַיְרֵאִים וְהַכְּשָׁרִים כָּל זְמַן שֶׁלֹּא זָכוּ לְשִׁבַר תְּאוֹת לְפָנֵי לְגַמְרֵי לְגַמְרֵי בְּבַחֲינָה הַנ"ל כְּמוֹ עוֹר הַמַּעֲפָד מִמֶּשׁ בְּלֵי שׁוּם שְׁמֵץ רֵיחַ בְּעֵלְמָא כְּנ"ל, עֲדִין אֵין לָהֶם שׁוּם שֶׁכֶל כָּלָל, וְכָל שֶׁכֶל הוּא רַק בְּבַחֲינַת הַמַּדְמָה שֶׁהוּא כַח הַגּוֹף כַח הַבְּהֵמִיּוֹת. מֵאַחַר שֶׁלֹּא פָּשְׁטוּ אֶת גּוֹפֵם עֲדִין לְגַמְרֵי מֵהַבְּהֵמִיּוֹת. וְגַם הַמַּדְמָה שֶׁלָּהֶם אֵינוֹ מְבָרַר עֲדִין לְגַמְרֵי כְּנ"ל, עַל כֵּן עָקַר תְּקוּנָם לְהִתְקַרֵּב לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ הוּא עַל יְדֵי אֲמוּנַת חֲכָמִים, בְּחִינַת (שְׁמוֹת י"ד) וַיֵּאמְרוּ בְּה' וּבְמִשְׁחָה עֲבָדוּ, דְּהֵינּוּ לְהִתְקַרֵּב לְצַדִּיקִים אֲמִתִּיִּים וְלְהֵאמִין בָּם וּלְבַטֵּל דַּעְתוֹ נִגְדָם לְגַמְרֵי כָּאֵלוֹ אֵין לוֹ שׁוּם שֶׁכֶל כָּלָל.

¹¹ חיי מוהר"ן אות תרי"א.

אנשי שלומינו היו אומרים, שזה מרמז על רבי נתן; הרבי קירב הרבה יהודים להשם יתברך, אבל מה שהוא תפס את רבי נתן – זה ה'שבו' שהיה לו כל מיני 'חן' שבעולם.

זה ידוע, "לולא רבי נתן" – העיד עליו הרבי בעצמו¹³ – לא היה לכם אפלו עלה אחד מהספר!". ולא רק עלה אחד מהספר לא היה נשאר, אלא כל השם 'ברסלב' לא היה קיים!

זה לא שהצדיק נפטר וזהו, אלא "האש שלי תוקד עד ביאת המשיח!"¹⁴.

ציוה 'לא לצחוק'

העיקר הוא רק הדבר הזה, דיברנו מקודם שעצת הבעל דבר היתה, 'זקן אחד', 'ושחק'. צריך להתרחק מאד מאמירת דברי הלצה וליצנות; כל עניינו של הרבי היה – התחדשות – הפך הזקנה!

אנשי שלומינו נהגו לקבוע לעצמם קביעות חדשה בלימוד ספריו הקדושים של הרבי ובקיום עצותיו של הרבי. יום ההילולא של הרבי הוא עת רצון גדול, עת רצון נפלא. והעיקר הוא – להתחדש, להתחיל ללמוד מחדש את ספרו של הרבי, שכל עצה של הרבי תקבל התחדשות.

ולתרחק מליצנות, אם רואים איזה ליצנות צריך לברוח 'כמטוחי קשת'; לדבר כל כך הרבה על 'התרחקות מליצנות' כמו שהרבי דיבר – כמעט שאין עוד בדומה לו.

ידוע שאצל הרבי ר' ברוך'ל היה אחד שהיה משמחו, שמו היה "רבי הערש'לע אוסטרפאלר". העולם עושים ממנו שחוק, אולם אנו יודעים הרי, הוא היה גדול, הוא היה אדם גדול, הוא לא היה אדם רגיל. הענין שלו היה לומר בדיחות ולשמח את הרבי ר' ברוך'ל.

¹³ עיין חיי מוהר"ן אות שס"ט-ש"ע.

¹⁴ חיי מוהר"ן אותיות מ"ו, רכ"ט, ש"ו.

היה פעם שר' הערש'לע בא לרבי על שבת. הרבי ידע שהענין שלו זה רק לומר בדיחות, והשומעים צוחקים הרי. ציווה הרבי על אנשיו, כשהוא יאמר מילתא דבדיחותא – אל תצחקו. רבי הערש'לע אמר מילתא דבדיחותא כדרכו, אולם אנשי שלומינו לא צחקו^ט. מכיון שלא צחקו, 'חלשה דעתו', ואז עשה הרבי כמין חיוך.

מדוע אנו מרבים לדבר כל כך הרבה מענין זה? משום שנהיה מצב, חדר למחננו קצת הענין של בדיחות ודברי הלצה. זוהי הסתרה עצומה על כל עניינו של הרבי. יכולים לדבר 'אין דעם רבינ'ם זאך' שעה-שעתיים, ועם ליצנות אחת הורסים הכל.

הנה כי זו היתה עצת הבעל-דבר – 'זקן אחר' 'ושחק'.

מושכים לי בשולי בגדי

הרבי דר בעיר ברסלב במשך שמונה שנים, ובשנת תק"ע לאחר הפסח יצא לאומן^ט. לבאר הטעם מדוע הרבי יצא לאומן זו אריכות גדולה. אנשי שלומינו היו אומרים, בימים ההם התפשטה אפיקורסות נוראה בעולם, בתקופה ההיא היה 'דעסויער' ימח שמו, ההוא מברלין, הוא ותלמידיו היו אז בשיא הבערה.

הרבי ענה ואמר: "עם גייט אן אפיקורסות!"^ט – "אפיקורסות הולכת ומתפשטת!" סכנה עצומה ריחפה על כל העולם כולו. המחקרים שהתגוררו באומן היו תלמידים שלו, הם היו מחקרים גדולים מאד, סכנה עצומה של התפשטות האפיקורסות ריחפה באותם ימים על העולם כולו.

אחת הסיבות מדוע הרבי יצא לדור באומן, היתה כדי להשפיל את אותם מחקרים, להכניע את אותה אפיקורסות מהם.

^ט עיין סנהדרין דף צ"ג ע"ב: 'ואשר כח בהם לעמוד בהיכל המלך' (דניאל א, ד). אמר רבי חמא ברבי חנינא, מלמד שהיו אונסין את עצמן מן השחוק וכו'.

^פ עיין חיי מוהר"ן אות קפ"ה.

^{טא} שיחות הר"ן אות ל"ה.

ברוך ה' שהם אכן נכנעו לרבי, הם נכנעו באופן מפליא כל כך, עד שבראש השנה כשהמשרתת שלהם נכנסה להגיש להם תה, הם אמרו: "אנחנו לא נשתה תה קודם התקיעות!"^{כב}.

הם התפללו אצל הרבי [לא היתה להם שום שייכות לתפילה], הם התפללו אז במנין של הרבי בראש השנה.

[גם זה אחד הדברים שנחסר בימינו - שאפילו קידוש עושים קודם התקיעות. הלא אפילו מחקרים כמוהם שהיו רחוקים כל כך, אמרו: 'אנחנו לא נשתה תה קודם התקיעות!']

במשך כל ימי הקיץ נמנע הרבי מלומר תורה בפניהם. הרבי אמר לרבי נתן: "דערצייל זיי אמאל א מעשה פון בעל-שם!". התפלא רבי נתן מדוע מצווה עליו הרבי לספר להם מעשה מהבעל-שם? איזה שייכות יש להם עם הבעל-שם?! נענה הרבי: "וואס מיינסטו מייך איך? איך מייך 'ספרו בגויים כבודו'!" - "מה הנך חושב כוונתי בזה? כוונתי 'ספרו בגויים כבודו'!". הרבי בדברו עמם מדד ושקל את דבריו מה לדבר ומה לא לדבר^{כג}.

אחרי שהרבי נסתלק, הם אמרו לרבי נתן: "וכי לכם חסר רבי? לנו חסר רבי; שכן אילו הרבי היה נשאר בחיים, היינו נעשים אנשים כשרים!"^{כד}.

היה אחד הירש בער, מחקר גדול. הוא אמר: "כבר מזמן נשבעתי (ועוד להוציא מהפה מילים כאלו!?) שלא אזכיר את שם ה'; אבל כשאני נכנס לרבי, הוא מושך אותי בשולי בגדי: 'הירש בער, יש אלוקים שליט בארץ!'".

הדבר הזה קיים גם בימינו! (- כשנכנסים לרבי, מושך הרבי בשולי הבגד: "עם איז דא א ג-אט אויף דער וועלט!")

^{כב} כוכבי אור - סיפורים נפלאים.

^{כג} שם.

^{כד} שם; גם עיין 'חיי מוהר"ן' אות ר"ח: ובאמת הודו בעצמם ולא בושו אלו הקלי עולם שאלמלי לא נפטר רבנו זכרונו לברכה בזמן קרוב כל כך לכניסתו לאומין, היו בודאי חוזרים בתשובה שלמה באמת.

מה הפירוש 'כשנכנסים לרבי'? כשמתקרבים לעניינו של הרבי!

ביום זה נהגו אנ"ש לקבל על עצמם מחדש 'קבלת עול' ללמוד בספריו של הרבי. הימים חולפים ולא לומדים בספריו של הרבי; עלינו לדעת, עיקר ה'דעת' של הרבי נמצא בספריו. הרבי ציוה לעשות מ'התורות-תפילות', אבל צריך באמת ללמוד את ספרו של הרבי!

הרבי אמר: "מיין ספר וועט מרענען די אדערן!"^ה.

הרבי רצה שנהיה בקיאים בספרו 'ישר והפוך'!^ו

כשהולכים ברחוב וחושבים איך הרבי מפרש מאמר חז"ל, איך הרבי מפרש פסוק, זה מסוגל למחשבות טובות^ז; מדוע שלא נהיה שקועים בספריו של הרבי?!

ביום זה - יום ההילולא של הרבי, עלינו לקבל על עצמנו עול מלכות שמים, לקבוע מחדש 'שיעורים' בספריו של הרבי, ולבקש באמת מהשם יתברך שנוכה לקיים את עצותיו של הרבי.

השם יתברך יעזור לכולנו, וזכות רבינו הקדוש יגן עלינו ועל כל ישראל אמן.

^ה עיין חיי מוהר"ן אות שמ"ט: פעם אחת היה משבח את הספר שלו מאד, ואמר שיכולין להיות נעשה בעל תשובה גמור על ידי למוד הספר שלו. והיה חפץ ומשתוקק מאד שינפיקו ספרו עוד כמה פעמים ויתפשטו בעולם. ואמר שיהיו בני אדם שילמדו ויתפללו על ידי הספר הזה. ואמר שמי שישב ויעסק בספריו רק בלי קנטור ונצחון, ויסתכל בו באמת אז בודאי יהיו נבקעין אצלו כל גידי קשיות לבבו. (ואמר בזו הלשון, סע וועט אים אלע אדערן טרענען).

^ו עיין שיחות הר"ן אות קצ"ט.

^ז עיין חיי מוהר"ן אות פ"ג: כי הוא זכות גדול להאדם כשזוכה שיהיו מחשבותיו משוטטות בדברי רבנו זכרוננו לברכה הקדוש והנורא מאד אשר אין ערך אליו.

הילולת מוהרנ"ת

עשרה בטבת תשמ"ז

המח של הרבי – הפה של רבי נתן

היום כבר מלאו 142 שנים להסתלקותו של רבי נתן! הסימן הוא, "פ' שְׁמֹן ק' דְּשִׁי מ' שְׁחָתוּ"סח.

בפעם השניה שרבי נחמן טולטשינער היה בלמברג, הוא פגש שם את בנו של הרב אצלו התאכסן הרבי (בהיותו בלמברג). ר' נחמן החזיק אז באמתחתו את הכתבים (- של הספר ליקוטי הלכות) בדרכו להדפסתם. כשהראה אותם לבנו של הרב, ענה הבן ואמר: "זה המח של הרבי והפה של רבי נתן!".

פעם הפליג הרבי מאד בשבחו של רבי נתן בפני בנו של הרב ואמר לו: "אם תבוא אליי, אעשה ממך כמו שעשיתי מנת'לע!" - דיבורים כאלו אמר הרבי לבנו של הרב.

אמר בנו של הרב לר' נחמן: "פיסטוילן שיסן מיר אריין אז איך האב נאכנישט זוכה געווען צו זיין ביים רבי'ן אויפן ציון!" - "חיצים יורים בי על שעדיין לא זכיתי להיות על ציונו של הרבי!".

כבר חלפו כל כך הרבה שנים מאז הסתלקותו של הרבי - 'עדיין לא זכיתי להיות על ציונו של הרבי!.

כשרבי נחמן טולטשינער שב לביתו הוא אמר לרבי נתן את הדיבורים ששמע, אמר לו רבי נתן: "איך זאג אויך אזוי, די כתבים זענען דעם רבי'נס מח און מיין מויל!" - "אני גם אומר כך, הכתבים הם המח של הרבי והפה שלי!".

הרבי עבר לדור בעיר ברסלב במטרה לקרב אליו את רבי נתן, שכן אילו הרבי היה דר במקום קצת יותר רחוק, היה קשה מאד להתקרב^ט; הלא בכל זאת היה רבי נתן מוקף התנגדות מכל הצדדים.

הרבי אמר: "איר דארפט אים אסאך דאנקען; ווען נישט אים, וואלט נישט געבליבן קיין בלעטל שמות!"^ט – ראוי לכם להחזיק לו טובה הרבה; אם לא הוא, לא היה נשאר עלה אחד!"^ט.

'הסתכל וחזה בי הרבה'

רבי נתן היה חתנו של 'רבי דוד צבי הגדול' – כך כינוהו באוקראינה – "דער גרויסער רבי דוד צבי!"^ט.

רבי נתן נולד בשנת תק"מ חמשה-עשר בשבט^ט, התחתן בשנת תקנ"ג שבת-נחמו^ט, והתקרב לרבי בשנת תקס"ב^ט, תשע שנים לאחר נישואיו.

הוא היה כל כך חביב בעיני חותנו ואביו, שהם היו רבים עליו, אביו רצה שהוא יהיה אצלו, וחמיו רצה שהוא יהיה אצלו, כל אחד רצה שרבי נתן יבוא אליו – כל כך חביב היה בעיניהם.

^ט עיין כוכבי אור - אנשי מוהר"ן אות ג': סבב ה' יתברך בנפלאותיו העצומים שיצא אדמו"ר זצ"ל לברסלב שהיא קרובה לנעמרוב עיר מושבו של מוהרנ"ת ז"ל בערך שמונה עשרה מיל (שקורין וויערסט) (וכל זה היתה סבה מאת השם יתברך כדי שיתקרב מוהרנ"ת ז"ל לאדמו"ר ז"ל כדי שעל ידו לא תשכח אפלו דבור אחד מדברי אדמו"ר ז"ל).

^ע עיין חיי מוהר"ן אות שס"ט-ש"ע.

^{עא} ימי מוהרנ"ת ח"א אות א'.

^{עב} שם.

^{עג} שם אות ב'.

כל זה היה טרם התקרבותו לרבי, אולם משהתקרב לרבו, הפסיקו לריב עליו, אביו גרשו מביתו, ורבי נתן נאלץ לדור בבית זקנו^ע, היה לו סבא ר' יצחק. זקנו אמנם הניח לו להיכנס לביתו, אך אמר לו: "החלטת לרדת לחיי אביך!".

רבי נתן העיד על עצמו: 'אינני יודע מהיכן שאבתי כוחות לסבול כל מה שעבר עלי^ע!'.^ע

אי אפשר לתאר מה שעבר עליו, אלא מאי, 'הרבי הסתכל עלי!' - כך מובא ב'בימי מוהרנ"ת" בסיפור ההסתלקות של הרבי^ע: 'קודם ההסתלקותו הסתכל וחזה בי הרבה, וכל הסתכלות שלו היה כמו דיבורים ממש: "על מי אתה נשאר, יעבור עליך הרבה!".

"כל מה שאני מחזיק מעמד עכשיו זה רק בכח ההסתכלות שהרבי הסתכל עלי!".

חמיו של רבי נתן - רבי דוד צבי, אמר פעם: "הציעו לי הרבה בחורים טובים לקחתם לחתן; מדוע בחרתי בו? ראיתי שיש לו גב יפה!" - סיפר ר' מיכל^ע - 'נייט שבמו לסבל'^ע, הוא ראה שיש לו גב, הוא יכול 'לסבול'...

עד שם.

עה שם.

עי עיין שם אות ס': ועמדתי לפניו באותו הלילה האחרונה של ימי חייו כמה שעות רצופים אני לבדי ... ועמדתי לבדי לפניו אז באותה הלילה והוא הסתכל וחזה בי בעיניו הנוראים הרבה, וכל הסתכלות שלו, שהסתכל בי היה כמו דיבורים ממש ואני מבין עתה כמה התחזקות וכמה עניינים מהסתכלותו בי אז ובכל עת שעובר עלי, חס ושלוש, מה שעובר, בכלל ובפרט, והשם יתברך בנפלאותיו מצילני מכלם, אני מבין, שהכל היה מרמז בהסתכלותו כי הסתכלותו היתה כמדבר עמי על מי אתה נשאר עם כל האוצרות הגנוזים אצלה ומה יהיה נעשה עמה, כי רבים יעמדו עליה ומה יעשה חלוש כמוך וכו' וכו' כאלה וכאלה ויתר מזה מה שאיני יודע בעצמי הכל היה מרמז בהסתכלותו שהסתכל בי הרבה הרבה בכונה באותה הלילה וכל הסתכלותו והסתכלות שהסתכל בי אז היה שוהה בו איזה שעה רצופה.

עי בן ר' יצחק בן מוהרנ"ת.

עה בראשית מט, טו.

עד אפיסת הכוחות

מה שמובא כאן שרבי נתן חלם לו חלום באותו עת המרמז על הסתלקותו^ט, הוא כדלהלן: בחלומו הוא ראה את הרבי, וביקש מהרבי שיאמר לו דבר מה מ'ספר הנשרף'. ענה לו הרבי: "עבור זה הנך צריך לבוא אלי; אני אלמד עמך!" – תשובה זו היתה רמז להסתלקותו.

בסעודה שלישית האחרונה של רבי נתן, היה זה עבורו מסירות נפש ממש, כוחותיו היו חלשים מאד, והוא סיים לומר את ההלכה^פ. לאחר מכן כשעמדו לתפילת ערבית הוא הצליח לומר רק 'ברכו', אז התגברה החולאת והוכרח להיכנס לביתו.

אחד מאנשיו עמד אז בפתח הדלת, ורבי נתן אמר לו את הדיבור הבא: "א יא – גאט פירט תמיד אוים?!" – "נכון – השם יתברך גומר תמיד כרצונו?!" כוונתו היתה על שהצליח לסיים לומר את ה'הלכה'; זה היה קשה מאד, הוא הצליח לחטוף 'הלכה' זו עם 'מסירות נפש' כזו, מתוך חולשה נוראה שאפפה אותו, הוא רק שמע 'ברכו', ויותר מזה כבר לא הצליח להישאר, הוא נאלץ לצאת; "א יא – גאט פירט תמיד אוים?!".

כל הדברים הללו – כמה הם ידועים?!

רבי נתן כל כך הרבה, כל כך הרבה (עסק לפרסם), הוא היה כל כך מקושר לרבי, כל כך השקיע כל כוחותיו! הן 'בכתב'; יש גורסים: 'לפי מה שאני כותב, אינני צריך עוד לדבר כל כך, מספיק כבר מה שאני כותב' – זו טעות; אמנם רבי נתן כתב הרבה מאד, כל הליקוטי הלכות, אולם בד בבד דיבר הרבה מאד מהרבי, דיבר הרבה מאד מהרבי.

רבי נתן היה אדם חלש מאד, היה לו חולי מעיים, (היה עליו) לשמור קצת יותר על השינה; אלא מאי, הדיבור מהרבי היה אצלו כמו –

היה פעם שהוא כל כך דיבר מהרבי, עד שענה ואמר: "וואס רעד איך אזעלכע הויכע דיבורים?!" – "מה אני מדבר דיבורים גבוהים כאלו?!", הוא הסתכל – יש

^ט במכתב ההסתלקות: וקדם לזה ספר חלום, שהחלום הזה מרמז על הסתלקותו.

^פ ליקוטי הלכות ה' ראש חודש ה"ז.

עשרה אנשים – "כל בני עשרה שכינתא שריא", אם כן מותר לדבר דיבורים גבוהים כאלו!"^{פא}.

נמצאנו למדים; רבי נתן הרי היה, 'מעצמו' הוא היה גאון מופלג, 'מעצמו' הוא היה 'איש צדיק', 'מעצמו' הוא היה 'איש קדוש', והוא הניח הכל, וכל עסקו היה רק להחיות את עם ישראל ולהכניס בהם עבודת השם – זה היה כל עסקו.

כל הנחת-רוח של רבי נתן 'לאחר הסתלקותו' זה רק שאנחנו נהגה בספריו הקדושים, שנאמר את תפילותיו הקדושות.

רבי נתן ענה ואמר: "איך האב שוין אסאך מענמשן אין גן-עדן דורך מיינע תפילות!"^{כב} – כבר יש לי הרבה אנשים בגן עדן על ידי התפילות שלי!"

וכאשר אנו נלמד את המכתבים שלו, הנה כי זה כל הנחת-רוח שלו.

הלא ידוע, אצל הרבי ז"ל, כשהרבי עשה פעם מופת, הוא ביקש מהשם יתברך שלא ידברו מהמופת, שלא יעשו מזה עסק, לא זה העיקר^{כג}.

רבי נתן הרי נהג בכל דבר כמו הרבי, אם כן וודאי אין זה רצונו שנספר ממנו מופתים וכדו', רצונו הוא על מה שמסר נפשו כל כך עבור עניינו של הרבי, שנלמד ונהגה בספריו הקדושים! כל אחד צריך לדעת שעל ידי לימוד 'ליקוטי הלכות' ואמירת 'ליקוטי תפילות' ולימוד ה'מכתבים', זה בוודאי יטהר את נפשו ובוודאי יקרב אותו לתכלית!

(ולזכור) שסוף-כל-סוף אינני חי לעד (בעולם הזה); וכך אוכל להגיע מהר יותר לרבי. שם להגיע מהר יותר לרבי, זהו תענוג נפלא, אי אפשר לתאר גודל התענוג שיש שם. שכן כשהקדוש ברוך הוא עוזר לאדם 'אחר הסתלקותו', אפילו אם הוא כבר עובר

^{פא} עיין כע"ז ב'חיי מוהר"ן' אות שכ"ג אצל רביז"ל בעצמו: פעם אחת דבר עמנו, וְהָיָה מִתְמִיָּה אֶת עֲצָמוֹ, אִיךְ אָנוּ זֹכִים וְרְאוּיִים לְשִׁמְעַת מִפִּי הַקְּדוֹשׁ תּוֹרוֹת גְּבוּהוֹת נוֹרְאוֹת וְקְדוּשׁוֹת פְּאֵלוֹ. אַף אָמַר, 'אֶפְלָ בֵּי עֶשְׂרֵה שְׂכִינְתָא שְׂרִיא'.

^{כב} כוכבי אור - אנשי מוהר"ן אות כ"ה.

^{כג} עיין שיחות הר"ן אות קפ"ו; כוכבי אור - ראשי פרקים מן האותות והמופתים שנראו מאדמו"ר ז"ל.

זיכוך, אבל להגיע לרבי זה די רחוק; אך ככל שנעסוק בעצותיו הקדושות כאן בעולם הזה, נהיה קרובים יותר שם.

מדוע אנחנו יושבים כאן?

הרבי ענה ואמר בזה הלשון: "פון מיר בין משיח וועט נישט זיין קיין נייעס!" – "ממני ועד משיח לא יהיו חדשות!" – משיח לא יעשה דברים חדשים; "נאר וואס דען, אים וועט מען פאלגן – מיך וויל מען נישט פאלגן!" – אלא מאי, לו יצייתו – לי אין רוצים לציית!"^{פד}.

נמצא איפה, כל רצונו של הרבי היה רק שייצייתו לקולו. מילא העולם רחוקים קצת מהרבי, אולם אנחנו הרי וודאי צריכים לשמוע בקולו ולקבל דבריו.

גם תלמידו המובהק 'רבי נתן' עמד על דבר זה, כל עניינו הוא רק שייצייתו לו, שילמדו בספריו הקדושים. הספרים נועדו; נהרי דמעות שפך בכל פעם.

הרבי פקד עליו לחדש חידושים בכל יום. היה פעם איזה יום שישי – אין לו חידוש. היום קצר, והרבי הרי בכל זאת ציווהו לחדש. אז הוא הלך ויצא 'חוץ לעיר', ושם השיח היטב כל לבו להשם יתברך; בשובו, ענה ואמר: "איך האב אויסגעקוועטשט פונעם קליין פינגער א חידוש!" – "סחטתי חידוש מהאצבע הקטנה!"^{פה}.

מה מונח במילים הללו? אחרי שהרבי ציווה עליו לחדש חידושים בכל יום, הוא מחויב לציית לרבי, 'סחטתי חידוש מהאצבע הקטנה' (כנ"ל).

עלינו לדעת, השם יתברך ריחם עלינו, התוודענו לאורו של הרבי על ידי רבי נתן; לולא הוא לא היו כל אלו היושבים כאן, כל זה בכוחו של רבי נתן!

^{פד} עיין גם חיי מוהר"ן אות רס"ו.

^{פה} עיין טעם זקנים אידיש קונטרס ל"ה, שסיים רלוי"צ: אתה מבין? החידושים של רבי נתן באים כולם מתוך 'התבודדות', מהשדות והיערות! – "סחטתי חידוש!"

הרבי היה נשאר 'רבי', יש הרבה רבי'ם, אז יש עוד רבי....

מדוע אנחנו יושבים כאן? רק על ידי רבי נתן!

הרצון של רבי נתן היה רק, שילמדו בספריו הקדושים, שילמדו במכתביו, הרבה מקורבים התקרבו על ידי 'המכתבים'.

רבי נתן אמר, אני אומר 'בלשונו הקדוש': "איך האב שוין אסאך צדיקים אין גן-עדן דורך מיינע תפילות?" - "כבר יש לי הרבה צדיקים בגן-עדן על ידי התפילות שלי!".

הלא יש לנו את התפילות לפנינו; הקב"ה עזר, יש לנו ברוך ה' עיניים, יכולים להסתכל!

'אלו הם תפילות שכבר מכירים בגן-עדן!'.

שאלו פעם את רבי נתן: "האם נכון שאמר שעתידים ליתן 'דין-וחשבון' שלא אמרו ליקומי תפילות?!" ענה רבי נתן: "כן אמרתי - ולא אמרתי; אמרתי, שלכל אחד ישאלו מה שישאלו [על טיב מעשיו], והאדם כבר יראה בעיניו שאם היה אומר את ה'תפילות', עוולה זו לא היתה בו!"¹⁹.

- ישאלו את האדם מדוע עשה עוולה 'זו' ועוולה 'זו', ואז הוא יראה בעיניו שאם היה אומר את התפילות לא היה בו עוולה זו. נמצא, שהדין-וחשבון יהיה על זה שלא אמר ליקומי תפילות, אולם השאלות יהיו 'מדוע יש בך עוולה 'זו' ועוולה 'זו'; מעצמך כבר תראה, שאם היית אומר את ה'תפילות' לא היתה בך עוולה זו.

הרצון של רבי נתן זכרונו לברכה הוא רק - הוא הרי עמל והתייגע כל כך - שנלמד את ה'ליקומי הלכות', שנלמד את 'המכתבים', שנאמר את ה'תפילות'.

¹⁹ עיין כוכבי אור - אנשי מוהר"ן אות כ"ד.

הכרתי יהודי בשם ר' חיים קצב^ט, בצעירותו הוא היה אדם מגושם ובהמשך התקרב אלינו, ראיתי אותו, פניו היו שטופות דמעות מאמירת ה'תפילות', שטופות דמעות.

ר' משה (משנסחוכר) סיפר: לילה אחד ישנתי אצלו בבית, ובלילה הוא אמר את ה'תפילות' כשנחלי דמעה זולגים מעיניו!

אנו יודעים הרי, הרבה יהודים מנוחתם בגן עדן, והם זכו לזה על ידי התפילות שלו - למה נחשה!?

היה אחד שהוכיח את חברו: "מאז נישואיך חלפו כבר כמה שנים אולם המלית שלך נראית כחדשה, לא רואים דמעות על המלית שלך!"^{פח}.

רבי נתן אומר: יש לך 'ליקוטי תפילות', אולם התפילות אצלך עדיין חדשות, לא ניכר שניגרו דמעות על התפילות, יש לך תפילות חדשות, הם מונחים בארון די יפה...^{פח}.

רבי כזה ותלמיד כזה

נמצאנו למדים, שעיקר החסידות שלנו זה רק - השאירו לך ספרים קדושים כאלו! כל זה רק 'מחמת גודל רחמנותו', מה שהשם יתברך ריחם עלינו, הוא שלח לנו רבי כזה, ותלמיד כזה, וספרים קדושים כאלו.

רבי אברהם ר' נחמן'ס היה אומר: "אזא רבי און אזא תלמיד" - "רבי כזה ותלמיד כזה" - [רבי כזה עוד לא היה, ותלמיד כזה עוד לא היה!]^{פט}.

^ט עיין אודותיו ב'טעם זקנים' אידיש, קונטרסים כ"ו, ע"ג, פ"ט, ק'.

^{פח} [עיין שיחות הר"ן אות קע"ב].

^{פט} עיין 'כוכבי אור' - חכמה ובינה אות מ'; גם עיין שם אות מ"א: כי הוא 'הרב והתלמיד' שהביטו והסתכלו עליהם מיום בריאת העולם עד הנה, ועל ידם יהיה נפעל ונגמר התקון של כל העולמות בתכלית תכלית השלמות, שגם אם לא היה אוכל האדם את עץ הדעת לא היה תקון עולמות כזה; גם עיין שם ב'אנשי מוהר"ן אות ט"ז: ולא לחנם הרעיש עליו השטן ארץ ומלוואה, כי גם הוא היה משיב כל ישראל בתשובה אם לא היו נתרחקים מאתו ומדבוריו הנוראים.

לרבי היו עוד תלמידים, הם היו 'צדיקים' 'קדושים' 'בעלי רוח-הקודש', אולם להפנים ולהחדיר את הדעת הזו, שעניינו של הרבי זה 'נצחיות', שעניינו של הרבי זה לא 'משהו שהיה', אלא משהו ש'קיים עכשיו' - זה היה רק רבי נתן לכבוד!

לדעת שעניינו של הרבי זה לא - ש'היה רבי', ש'היה ליקומי מוהר"ן, אלא 'זה חי וקיים עכשיו' - בזה הצטיין רבי נתן יותר מכולם.

נמצא איפה, שעיקר ההשארה היא רק על ידי רבי נתן!

רבי נתן הודיע זאת מיד: אמנם יש לנו הרבה ספרים קדושים, אבל גם עכשיו הרבי הוא הרבי שלנו, והספרים הקדושים שהשאיר אחריו ברכה כוונתו שנלמד ונהגה בהם; כשיוצאים לרחוב שיחשבו על מאמר מהרבי.

השם יתברך יעזור באמת, בזכות רבינו הקדוש יחד עם תלמידו הקדוש, [בשעה שאנו מדברים מרבי נתן אנחנו מתכוונים גם לרבי, וכשאנחנו מדברים מהרבי אנחנו מתכוונים גם לרבי נתן. לולא רבי נתן לא היה נשאר עלה אחד מספריו הק' של הרבי, הרי שלילה זה הוא עבורנו שמחה גדולה מאד. תקוותנו שהשם יתברך יעזרנו] שנזכה לקיים בפשיטות ובתמימות, ללמוד ספריו הקדושים, לקיים עצותיו הקדושות, עדי נזכה לביאת משיח צדקנו במהרה בימינו, אמן.

